

Bokanmeldelse

Barn i digitale nettverk

Bokanmeldelse v/Ola Erstad

barn@com – att växa upp i det nya mediasamhället av Patrik Hernwall

176 s. HLS Förlag, Stockholm 2003. ISBN: 91-7656-567-X

De nye medienes tilstedeværelse i barndommen har hatt store konsekvenser de senere årene. Flere har betegnet dette som den ”digitale barndom”. Men i bunn og grunn vet vi ennå lite om hvilken betydning teknologiutviklingen har for dagens barn. I så måte er Patrik Hernwall sin bok svært kjærkommen. Barndommens vilkår i informasjonssamfunnet aktualiserer en rekke spørsmål. Også måten denne problematikken fremstilles på gjør denne boken anbefalelsesverdig.

Hernwall sin bok er en bred gjennomgang og problematisering av barnet og det globale informasjonssamfunnet. Det er barns perspektiv i forhold til sin samtidskultur som står sentralt. En interessant dimensjon er synet på teknologi som noe mer enn et teknologisk hjelpemiddel eller verktøy. Hernwall gjør referanser til litteratur om cyber-kulturen og teknologi som et nærværende element i vårt hverdagsliv og som en forlengelse eller en protese i forhold til våre menneskelige sanser. Slik sett blir teknologien betraktet som noe integrert i barns hverdagskultur og noe som ikke kan forstås isolert fra barns forståelse av sin samtid og bruk av ny teknologi. Fokus ligger på barns bruk av e-post, chat og Internett som arenaer for kommunikasjon. Resultatene fra analysene retter seg mot de mulighetene som kommunikasjonsteknologien gir barn med hensyn til å delta i nye sosiale rom, å få nye venner, nye erfaringer og i forhold til identitetsutvikling.

Tittelen på boken (*barn@com*) indikerer de tre hovedområder som boken tar opp, der det overordnede er å forstå barns vilkår i et foranderlig samfunn. Det første området gjelder barn, barns perspektiv og barnekultur (barn). Et annet område gjelder barns erfaringer av og tanker om kommunikasjon via ulike programvarer (@). Et tredje område gjelder samtidskulturen knyttet til medier og teknologi (com).

På tvers av disse tre hovedområdene finner vi begrepet kommunikasjon. Barn har til alle tider kommunisert, men utviklingen av Internett og World Wide Web skaper noen helt andre premisser for hvordan barn orien-

terer seg i verden. Og kommunikasjonsaspektet ved denne teknologien er nok det mest markante brudd med den tradisjonelle massekommunikasjonen som vi er vant til gjennom fjernsyn, radio, kino, mm. Med den nye teknologien kan barn i langt større grad bli produsenter av meningsinnhold selv, enn bare konsumenter av mediebudskap.

Utgangspunktet i boken er det Hernwall selv som formulerer som: "En dator gör möjligt en lång rad olika aktiviteter. En dator kan därför, utifrån användarens perspektiv, vara en mångfald olika saker." Det spørsmålet mange så stiller seg er hva disse nye mulighetene består i, og hvilke forhold vi må ta hensyn til når vi skal vurdere konsekvensene av denne utviklingen. Og det er nettopp dette boken forsøker å aktualisere.

Boken kan sies å være strukturert i tre hoveddeler. Første del består av ett kapittel som på et mer overordnet plan diskuterer forholdet mellom barn og medier, og hva som utgjør de digitale rom som dagens barn i stor grad opererer i. Denne delen er en god gjennomgang av basale utfordringer i måten vi forstår barn, barndom og barnekultur. Hvilke syn har vi på barn og hvordan utfordres disse i kraft av teknologiutviklingen? Dette blir problematisert av Hernwall. En viktig premiss som legges til grunn er synet på barnet som aktivt meningsskapende, og hvilke muligheter som ligger i ulike miljø som barn forholder seg til og erfarer, i denne sammenheng spesielt de teknologiske miljøene. Hernwall foretar her en kulturell analyse av hva som særpreger det som betegnes som "den andre mediealderen". Kompleksitet og nye muligheter på flere fronter (informasjonstilgang, kommunikasjon, mm.) preger denne utviklingen og er noe barn lærer å forholde seg til.

Andre del av boken, som også utgjør bokens hoveddel, består av tre kapitler som alle bygger på empirisk materiale, fortrinnsvis intervju med barn, som Hernwall selv har foretatt. To av disse kapitlene bruker dialogen med barna til å trenge inn i den livsverden som de digitale rom åpner for og de sosiale og kulturelle prosesser som foregår. Vi får en innsikt om hva barn bruker datamaskiner til i sitt hverdagsliv og den rolle og funksjon de tilskriver teknologien i sin egen tilværelse. Styrken i de to kapitlene er at vi får presentert disse temaene primært fra barnas eget perspektiv. Presentasjonen består av barnefortellinger der det er det narrative som preger fremstillingen. Spesielt interessant er det å lese den delen som omhandler seks barn som hver forteller om ulike måter som de bruker kommunikasjonsmulighetene i de digitale rom. En jente forteller om sitt forhold til chat, en gutt om sin teknikkinteresse, en annen om det sosiale i de virtuelle nettverk eller det å forholde seg til andre personer på nettet. Det tredje kapitlet i denne delen retter seg mer mot de utfordringer som gjelder skolens rolle i vårt

samfunn. Basert på egen og andres forskning tar Hernwall her opp utfordringer som gjelder skoleutvikling med IKT, teknologisynt i pedagogisk sammenheng og teknologiens innvirkning på læring. Det som er spesielt spennende i dette kapitlet er diskusjonene om kunnskapsbegrepets foranderlige innhold og hvordan dette endrer seg i kraft av teknologiutviklingen. De epistemologiske konsekvensene av teknologiutviklingen er noe vi ennå ikke helt har overskuet.

Siste del av boken består av en oppsummering og ytterligere problematisering basert på de foregående kapitlene. Her diskuteres tema som "mangfold i handlingsmuligheter", "tilgang til nye sosiale arenaer", "det grenseoverskridende og forskyvninger i forholdet til tid og rom", "det private og det offentlige", "det reelle og det simulerte", "om nye erfaringer og utviklingsoppgaver i barndommen" og det enkelte betegner som "cyborg", dvs. koblingen mellom menneske og maskin.

Hernwall viser god innsikt i sentrale teoretikere av relevans for å tematisere barn og digitale medier. Ved å koble ulike perspektiv fra filosofi, sosiologi, sosialantropologi og psykologi med mer teknologiorienterte spørsmål får han frem spenningsforhold og utfordringer på en lett forståelig måte. Boken er godt skrevet og kommuniserer bra med leseren, og komplisert teori om det postmoderne samfunn blir presentert på en innsiktfull og lettforståelig måte.

Det er befriende at Hernwall ikke blir moraliserende eller går tungt inn i etiske problemstillinger, som preger mye av litteraturen på dette området. For eksempel er det ikke de negative aspektene eller potensielle farer ved chat som diskuteres, selv om det refereres til dette også, men de mulighetene og perspektivene som barn selv legger vekt på når de snakker om dette tema.

Vi mangler lignende studier på norsk, som eksplisitt tar barnas eget perspektiv, selv om det er en rekke initiativ på gang med fokus mot den "digitale barndom". Denne boken vil være et viktig nordisk bidrag i å få økt innsikt om teknologiens rolle i barns hverdagsliv. Og barns egne fortellinger om dette er viktig å løfte frem.

I norsk sammenheng har vi også eksempler på digitale nettverk som barn opererer på. Vi har organiserte plattformer som KidLink. Og vi vet at chat er utbredt, spesielt hos jentene. Vi vet også at norske, som svenske barn, ligger på verdenstoppen i tilgang til ulike medier som mobiltelefon, datamaskiner, og lignende. Det vi vet mindre om, og som Hernwall sin bok er med på å aktualisere, er hvilken betydning dette har for vår forestilling om "barndom" og hvordan ulike barn forholder seg til dette.

De beskrivelser Hernwall gjør fra svenske skoler er tendenser vi kjenner igjen fra hjemlige forhold. Den største utfordringen i dag er nok den avstand som er mellom barns forhold til teknologi hjemme og på skolen. Fra norske undersøkelser vet vi at tilgangen til datamaskiner og Internett er relativt god i norske skoler, men de brukes ikke. Dermed oppsøker barna de sosiale arenaer som Internett åpner for primært hjemme fra. Den viktigste utfordringen for skolen i dag er å ta teknologibruken inn over seg, og utfordre den digitale kompetansen som barn kan sies å tilegne seg hjemme fra og på andre arenaer enn skolen.

En interessant dimensjon er det Hernwall betegner som "glokalisering". Det som særpreger barns bruk av Internett er koblingen mellom den lokale konteksten og det nære med det globale. Dette åpner nye perspektiv på relasjoner som skapes på tvers av tradisjonelle grenser. Dette vil også kunne virke inn på barns identitetsutvikling og forestillinger om seg selv i den "lille" og den "store" verden. På dette plan skapes det noe genuint nytt og annerledes ved dagens barndom som tidligere generasjoner har liten innsikt til fullt ut å kunne forstå. Derfor er denne typen studier, som trenger under huden på barns forhold til den nye teknologien, viktige.

En kritisk røst som kan reises mot boka er at den mangler en samlet presentasjon av status for forskning på dette området og at den i større grad kunne gjort referanser til oppdatert empirisk forskning på feltet. Men uansett så står boka på egne bein som et viktig bidrag til økt forståelse av barns forhold til teknologi og ulike digitale rom. Jeg slutter meg til Hernwall når han avslutningsvis skriver: "Om vi skall förstå människans villkor måste vi också förstå, om inte tekniken, så vad tekniken gör möjligt. På gott och ont." Det får bli en utfordring for dette forskningsfeltet videre.

Ola Erstad
Universitetet i Oslo
Informasjonsteknologi i utdanning, ITU
Pb. 1161, Blindern
0318 Oslo, Norge
e-post: ola.erstad@itu.uio.no